

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล

(Individual Study)

หลักประชาธิปไตยกับหลักขออนุญาตฎีกาในคดีแพ่งและคดีผู้บริโภค
กับบทบาทของเจ้าพนักงานคดี

จัดทำโดย นายประมวญ รักศีลธรรม

รหัส ๖๔๐๙๒๐

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ ๙
วิทยาลัยศาลรัฐธรรมนูญ

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

หลักประชาธิปไตยกับหลักอนุญาโตภิบาลในคดีแพ่งและคดีผู้บริโภค กับบทบาทของเจ้าพนักงานคดี

นายประมวญ รักศิลาธรรม^๑

บทนำ

ประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองโดยประชาชนซึ่งถูกนำไปใช้อย่างแพร่หลายในประเทศต่างๆ ทั่วทุกมุมโลก เป็นระบอบการปกครองที่มีวิวัฒนาการมาอย่างยาวนานเริ่มมาจากสมัยกรีกโบราณและได้มีพัฒนาการมาจนถึงปัจจุบัน การทำความเข้าใจและเรียนรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยเป็นสิ่งที่มีประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของบุคคลในสังคม ช่วยให้รู้จักสิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ที่ตนเองพึงมี รวมไปถึงเพื่อการดำเนินชีวิตในสังคมร่วมกันอย่างมีความสุขและช่วยพัฒนาสังคมให้มีความเจริญก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น ทั้งเพื่อเป็นข้อมูลนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันด้วย

ประชาธิปไตยเป็นการปกครองโดยประชาชน ซึ่งก็คืออำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนหรือประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจ โดยรวมระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย แบ่งออกเป็น ๒ รูปแบบใหญ่ๆ รูปแบบที่ ๑ ประชาธิปไตยโดยตรงหรือประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม เป็นรูปแบบที่เหมาะสมกับสังคมที่มีจำนวนประชากรไม่มากนักและสภาพสังคมไม่ซับซ้อน รูปแบบที่ ๒ ประชาธิปไตยทางอ้อมหรือเรียกว่าประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบัน เนื่องจากขนาดของประชากรและความหลากหลายของประชาชนที่เพิ่มมากขึ้น ทั้งจำนวนความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา สีผิว ระดับการศึกษา รวมถึงสภาพสังคมที่ซับซ้อนมากขึ้น ด้วยเหตุนี้จึงเกิดประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน สามารถแยกออกเป็น ๔ รูปแบบ ได้แก่ ระบบรัฐสภาหรือแบบคณะรัฐมนตรี ระบบประธานาธิบดี ระบบกึ่งประธานาธิบดี และระบบเลือกตั้งนายกรัฐมนตรีโดยตรง ปัจจุบันรูปแบบประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน ได้แก่ระบบรัฐสภาหรือคณะรัฐมนตรี และระบบประธานาธิบดี ส่วนรูปแบบใดจะเหมาะสมที่สุดนั้นก็ขึ้นอยู่กับสภาพสังคมของแต่ละประเทศที่มีความแตกต่างกัน ทั้งประวัติศาสตร์ความเป็นมา สภาพสังคมทั้งในอดีตและปัจจุบัน และปัจจัยทางสภาพแวดล้อมอื่นๆ อีก การเรียนรู้และการทำความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะของประชาธิปไตยและการแสดงออกทางอำนาจที่บุคคลพึงมีในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยเป็นสิ่งสำคัญ

^๑ ปัจจุบัน ผู้พิพากษาอาวุโสในศาลอุทธรณ์

อดีตอธิบดีผู้พิพากษามาตรา ๗ ประธานศาลอุทธรณ์ภาค ๓ ประธานแผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา

นิติศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง และเนติบัณฑิต จากสำนักอบรมศึกษากฎหมาย เนติบัณฑิตไทย รุ่น ๓๑

ที่ประชาชนควรเรียนรู้และทำความเข้าใจ เนื่องจากช่วยให้บุคคลรู้จักสิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ที่ตนเองพึงมี รวมถึงการกระทำต่างๆ ที่ตนเองสามารถกระทำได้และจะได้รับภายใต้การดำเนินชีวิตในสังคมร่วมกันอย่างมีความสุขและช่วยกันพัฒนาสังคมให้มีความเจริญก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น

เมื่อก้าวถึงหลักประชาธิปไตยเบื้องต้นแล้ว ผู้เขียนขอก้าวถึงหลักการขออนุญาตฎีกาในคดีแพ่งทั่วไปและความเป็นมา มิได้หมายความว่าถึงคดีแพ่งในแผนกพิเศษต่างๆ เช่น ศาลเยาวชนและครอบครัว ศาลภาษีอากรฯ ซึ่งมีรูปแบบการอุทธรณ์และฎีกาที่แตกต่างกันไป เว้นแต่คดีผู้บริโภคที่ผู้เขียนจะนำเสนอเป็นหัวข้อต่อไป

เดิมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๔๘ วรรคหนึ่ง^๒ บัญญัติว่า ในคดีที่ราคาทรัพย์สินหรือจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทกันในชั้นฎีกาไม่เกินสองแสนบาทหรือจำนวนไม่เกินจำนวนที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา ห้ามมิให้คู่ความฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง เว้นแต่ผู้พิพากษาที่ได้นั่งพิจารณาในศาลชั้นต้นก็ดี ศาลอุทธรณ์ก็ดี ได้รับรองหรือรับรองไว้ในเวลาตรวจฎีกาว่ามีเหตุสมควรที่จะฎีกาได้ ถ้าไม่มีความเห็นแย้งหรือคำรับรองเช่นว่านี้ ต้องได้รับอนุญาตให้ฎีกาเป็นหนังสือจากอธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์

ปัจจุบัน^๓ อธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ ใช้ชื่อว่า ประธานศาลอุทธรณ์ และมีศาลอุทธรณ์ภาครวม ๙ ภาค ประธานศาลอุทธรณ์ภาค มีศาลละหนึ่งคน

ต่อมาหลักการขออนุญาตฎีกาในคดีแพ่ง ได้วิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงไปเพื่อให้สิทธิแก่คู่ความใช้สิทธิในการฎีกาปัญหาข้อเท็จจริงเพิ่มมากขึ้น โดยไม่จำกัดเฉพาะราคาทรัพย์สินหรือจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทกันในชั้นฎีกาต้องเกินสองแสนบาทขึ้นไป เพียงแต่จะต้องขออนุญาตฎีกาต่อศาลฎีกาเท่านั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๔๗^๔ บัญญัติว่า “การฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลอุทธรณ์ ให้กระทำได้เมื่อได้รับอนุญาตจากศาลฎีกา

การขออนุญาตฎีกาให้ยื่นคำร้องพร้อมกับคำฟ้องฎีกาต่อศาลชั้นต้นที่มีคำพิพากษา หรือคำสั่งนั้นภายในกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลอุทธรณ์ แล้วให้ศาลชั้นต้นรับส่งคำร้องพร้อมกับคำฟ้องฎีกาดังกล่าวไปยังศาลฎีกา และให้ศาลฎีกาพิจารณาวินิจฉัยคำร้องให้เสร็จสิ้นโดยเร็ว”

^๒ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๔๘ แก้ไขโดยมาตรา ๑๘ แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๓๔

^๓ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๘ วรรคหนึ่ง ให้มีประธานศาลฎีกาประจำศาลฎีกาหนึ่งคน ประธานศาลอุทธรณ์ประจำศาลอุทธรณ์หนึ่งคน ประธานศาลอุทธรณ์ภาคประจำศาลอุทธรณ์ภาค ศาลละหนึ่งคน (มาตรา ๘ วรรคหนึ่ง) แก้ไขโดยมาตรา ๓ แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระธรรมนูญศาลยุติธรรม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๐

^๔ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๔๗ ถูกยกเลิกโดยมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ๒๗) พ.ศ. ๒๕๕๘

การที่ศาลฎีกาจะพิจารณาอนุญาตนั้นจะต้องเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๔๙^๕ ที่บัญญัติให้ศาลฎีกาพิจารณาอนุญาตให้ฎีกาตามมาตรา ๒๔๗ ได้ เมื่อเห็นว่าปัญหาตามฎีกาเป็นปัญหาสำคัญที่ศาลฎีกาควรวินิจฉัย

ปัญหาสำคัญตามวรรคหนึ่ง ให้รวมถึงกรณีดังต่อไปนี้

- (๑) ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะ หรือความสงบเรียบร้อยของประชาชน
- (๒) เมื่อคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์^๖ ได้วินิจฉัยข้อกฎหมายที่สำคัญขัดกัน หรือขัดกับแนวบรรทัดฐานของคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกา
- (๓) คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ได้วินิจฉัยข้อกฎหมายที่สำคัญซึ่งยังไม่มีแนวคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลฎีกามาก่อน
- (๔) เมื่อคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ขัดกับคำพิพากษาหรือคำสั่งอันถึงที่สุดของศาลอื่น

(๕) เพื่อเป็นการพัฒนาการตีความกฎหมาย

(๖) ปัญหาสำคัญอื่นตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา

ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาตามวรรค ๒ (๖) เมื่อได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมใหญ่และประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

ในกรณีที่ศาลฎีกามีคำสั่งไม่อนุญาตให้ฎีกา ให้คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์เป็นที่สุดตั้งแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น

ส่วนข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา^๗ นั้น ข้อ ๖ ระบุว่า

การขออนุญาตฎีกา ให้ยื่นคำร้องต่อศาลชั้นต้นโดยต้องแสดงถึง

- (๑) ปัญหาข้อเท็จจริงหรือปัญหาข้อกฎหมายที่ขออนุญาตฎีกาโดยขัดแย้ง และ
- (๒) ปัญหาที่ขออนุญาตฎีกานั้นเป็นปัญหาสำคัญดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๔๙ หรือในข้อกำหนดนี้ซึ่งศาลฎีกาควรวินิจฉัย

อย่างไรก็ตาม แม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๔๗ ที่แก้ไขใหม่นี้ราคาทรัพย์สินหรือทุนทรัพย์ที่พิพาทกันในชั้นฎีกาจะไม่ถูกจำกัดว่าจะต้องมีราคาสองแสนบาทขึ้นไป อันเป็นการเปิดกว้างให้คู่ความใช้สิทธิพื้นฐานตามหลักประชาธิปไตยได้มากขึ้นแล้ว แต่ตัวความหรือทนายความยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องข้อกำหนดประธานศาลฎีกากว่า การยื่นคำร้องต้องแสดงถึงปัญหาข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่ขออนุญาตฎีกาจะต้องโดยขัดแย้งด้วย โดยมีได้ระบุถึงเหตุผล

^๕ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๔๙ ถูกยกเลิกโดยมาตรา ๖ แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ๒๗) พ.ศ. ๒๕๕๘

^๖ ศาลอุทธรณ์ ให้หมายความรวมถึงศาลอุทธรณ์ภาคด้วย ตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๘ วรรคหนึ่ง

^๗ ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการขออนุญาตฎีกาในคดีแพ่ง พ.ศ. ๒๕๕๘

ดังกล่าวไว้ในคำร้องว่าประสงค์จะฎีกาในปัญหาข้อใด เช่น กล่าวอ้างแต่เพียงลอยๆ ว่า ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคพิพากษาขัดแย้งกัน แต่ก็ได้ระบุว่าขัดแย้งกันในประเด็นใด ทำให้คำร้องดังกล่าวไม่เป็นไปตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ศาลฎีกาจึงไม่อนุญาตให้ฎีกา ส่งผลให้คู่ความฝ่ายนั้นต้องแพ้คดีไป ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าเสียดายเป็นอย่างยิ่งเพราะหากคำร้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ ผลคดีอาจเปลี่ยนแปลงไปก็เป็นได้

ในการประชุมแผนกคำสั่งคำร้องและขออนุญาตฎีกา^๘ ของศาลฎีกา เคยมีการถกเถียงกันว่าคำร้องอย่างไรขัดแจ้ง หรือไม่ขัดแจ้ง จนถึงกับต้องมีการลงมติกันในบางครั้ง อันเป็นเหตุผลให้มีการนำเรื่องดังกล่าวเสนอต่อคณะผู้บริหารในศาลฎีกาเพื่อจะเปลี่ยนแปลงข้อกำหนดประธานศาลฎีกาอันเป็นอุปสรรค ไม่ตอบสนองต่อการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนตามหลักประชาธิปไตย และส่งผลกระทบต่อความเป็นธรรมในสังคม จึงเป็นเหตุให้มีการตั้งคณะทำงานขึ้นเพื่อปรับปรุงข้อกำหนดดังกล่าวพร้อมไปกับแผนกพิเศษต่างๆ อันมีแผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกาด้วย ซึ่งผู้เขียนขอเสนอไปพร้อมกับหัวข้อ หลักการขออนุญาตฎีกาในคดีผู้บริโภค

เดิมความเป็นมาของคดีผู้บริโภค ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๕๑ บัญญัติว่า “คดีที่ศาลอุทธรณ์แผนกคดีผู้บริโภคหรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริโภคมีคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้ว คู่ความอาจยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อขอให้พิจารณาอนุญาตให้ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงในคดีที่มีทุนทรัพย์ที่พิพาทในชั้นฎีกาเกินสองแสนบาท หรือปัญหาข้อกฎหมายภายในกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริโภค

การยื่นคำร้องตามวรรคหนึ่งให้คู่ความยื่นฎีกาไปพร้อมกับคำร้องนั้นด้วย โดยยื่นต่อศาลชั้นต้นที่มีคำพิพากษาหรือคำสั่งในคดีนั้น แล้วให้ศาลชั้นต้นรับส่งคำร้องพร้อมฎีกาดังกล่าวไปยังศาลฎีกาเพื่อพิจารณาโดยเร็ว

มาตรา ๕๒ ศาลฎีกาอาจพิจารณาอนุญาตให้ฎีกาตามมาตรา ๕๑ ได้ เมื่อเห็นว่าปัญหาตามฎีกานั้นเป็นปัญหาซึ่งเกี่ยวพันกับประโยชน์สาธารณะ หรือเป็นปัญหาสำคัญอื่นที่ศาลฎีกาควรวินิจฉัย

มาตรา ๕๓ หลักเกณฑ์และวิธีการในการยื่นคำร้องตามมาตรา ๕๑ การพิจารณาคำร้อง การตรวจรับฎีกา การแก้ฎีกา ตลอดจนการพิจารณาและวินิจฉัยของศาลฎีกาตามมาตรา ๕๒ ให้เป็นไปตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา

จะเห็นได้ว่า โครงสร้างของคดีผู้บริโภคในการขออนุญาตฎีกาแตกต่างจากคดีแพ่งทั่วไป กล่าวคือ คดีผู้บริโภคผู้ฎีกาจะต้องยื่นคำร้องขออนุญาตฎีกาต่อศาลชั้นต้นเพื่อให้ศาลชั้นต้นส่งคำร้อง

^๘ แผนกคำสั่งคำร้องและขออนุญาตฎีกา พิจารณาคำร้องขออนุญาตคดีแพ่งทั่วไป ซึ่งมีใช้คดีที่อยู่ในแผนกคดีผู้บริโภค หรือคดีในแผนกพิเศษอื่น

ไปยังศาลฎีกา และศาลฎีกาเท่านั้น^๙ เป็นผู้พิจารณาอนุญาตให้ฎีกา ตามหลักเกณฑ์ของมาตรา ๕๑ และมาตรา ๕๒ และยังคงเป็นไปตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ข้อ ๓๘ ว่า การขอให้ศาลฎีกาพิจารณาอนุญาตให้ฎีกาตามมาตรา ๕๑ ให้ทำเป็นคำร้องยื่นต่อศาลชั้นต้นโดยแสดงถึง

(๑) ปัญหาที่ขออนุญาตฎีกาโดยชัดแจ้งและกะทัดรัด

(๒) ความเกี่ยวพันกับประโยชน์สาธารณะหรือความสำคัญของปัญหาที่ทำให้ศาลฎีกาควรอนุญาตให้ฎีกา

ต่อมามีพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๘ ยกเลิกความในมาตรา ๕๑ เดิม โดยบัญญัติว่า “การฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์แผนกคดีผู้บริโภคหรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริโภค ให้นำบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม

ดังนั้น หลักเกณฑ์ในการยื่นคำร้องขออนุญาตฎีกาในคดีผู้บริโภคจึงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๔๙ (๑) ถึง (๖) และข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา

อย่างไรก็ดี ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ข้อ ๖ ระบุว่า คำร้องขออนุญาตฎีกาต้องแสดงถึงปัญหาข้อเท็จจริงหรือปัญหาข้อกฎหมายที่ขออนุญาตฎีกาโดยชัดแจ้ง ซึ่งทำให้เกิดปัญหาในการวินิจฉัยตามคำร้องของผู้ซึ่งฎีกาว่า ขอบข่ายของถ้อยคำว่า โดยชัดแจ้ง มีความหมายเพียงไร เช่นเดียวกับปัญหาที่เกิดในคำร้องขออนุญาตคดีแพ่งทั่วไปในแผนกคำสั่งคำร้องและขออนุญาตฎีกา ดังที่ผู้เขียนเสนอไว้ข้างต้นแล้ว ทำให้เกิดอุปสรรคข้อขัดข้องในการบริหารงาน ดังนั้น ประธานศาลฎีกา จึงมีคำสั่งให้ตั้งคณะทำงานเพื่อศึกษาแนวทางปรับปรุงข้อกำหนด ข้อบังคับ และระเบียบที่ประชุมใหญ่เกี่ยวกับการขออนุญาตฎีกาในคดีแพ่ง คดีผู้บริโภค และคดีในแผนกพิเศษอีกหลายแผนกในศาลฎีกา ประกอบกับข้อกำหนดดังกล่าวได้ใช้มาเป็นระยะเวลาานพอสมควร ปัจจุบันเกิดข้อโต้แย้งว่า ข้อกำหนด ข้อบังคับ และระเบียบเกี่ยวกับการขออนุญาตดังกล่าวไม่ตอบสนองต่อการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานตามหลักประชาธิปไตยและตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และอาจเกิดข้อขัดข้องทั้งในด้านการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการพิพากษาคดีของศาลฎีกาซึ่งจะเป็นอุปสรรคต่อการอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชน

คณะทำงานจึงมีข้อเสนอแนะว่า^{๑๐} ควรมีแก้ไขข้อกำหนด ข้อบังคับ และระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาให้ผ่อนคลายความเคร่งครัดลง เพื่อเปิดโอกาสให้คู่ความใช้สิทธิทางศาลและได้รับความเป็นธรรมมากขึ้น โดยกำหนดหลักเกณฑ์ให้ครอบคลุมถึงกรณีคำพิพากษาของศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์

^๙ เป็นไปตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๕๑ และมาตรา ๕๒

^{๑๐} ข้อเสนอแนะของคณะทำงานในการปรับปรุงข้อกำหนด ข้อบังคับ และระเบียบเกี่ยวกับการขออนุญาตฎีกา ตามคำสั่งของประธานศาลฎีกา

ขัดแย้งกันในข้อสาระสำคัญ หากศาลฎีกาเห็นสมควรให้มีการวินิจฉัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากศาลล่างทั้งสองรับฟังปัญหาข้อเท็จจริงที่แตกต่างอย่างชัดเจน ซึ่งควรได้รับการพิจารณาจากศาลฎีกาอีกครั้ง จึงควรมีการระบุเรื่องดังกล่าวให้ปรากฏเป็นหลักเกณฑ์ชัดเจนเพื่อให้การมีคำสั่งอนุญาตให้ฎีกาเป็นไปในแนวทางเดียวกัน โดยแก้ไขการขออนุญาตฎีกาในคดีแพ่ง พ.ศ. ๒๕๕๘ แก้ไขให้เป็นไปเช่นในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๕๑ โดยคำขออนุญาตให้ฎีกาประกอบด้วย

- (๑) ปัญหาข้อเท็จจริงหรือปัญหาข้อกฎหมายในประเด็นที่จะประสงค์จะขออนุญาตฎีกา และ
- (๒) เหตุที่ศาลฎีกาควรรับฎีกาของผู้ร้องไว้พิจารณา

ต่อมาประธานศาลฎีกาได้นำเรื่องดังกล่าวเข้าสู่ที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกาแล้ว **ประธานศาลฎีกา**^{๑๑} ได้ออกข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการขออนุญาตฎีกาในคดีแพ่ง (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๔ ข้อ ๓ ให้ยกเลิกความในข้อ ๖ แห่งข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการขออนุญาตฎีกาในคดีแพ่ง พ.ศ. ๒๕๕๘ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“ข้อ ๖ การขออนุญาตฎีกา ให้ยื่นคำร้องต่อศาลชั้นต้นโดยต้องแสดงถึง

- (๑) ปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายในประเด็นที่ประสงค์ขออนุญาตฎีกา และ
- (๒) ปัญหาที่ขออนุญาตนั้นเป็นปัญหาสำคัญซึ่งศาลฎีกาควรรับวินิจฉัย”

ดังนั้น ในปัจจุบันในคดีแพ่งทั่วไปทั้งแผนกคำสั่งคำร้องและขออนุญาตฎีกาและแผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา ได้ยึดถือข้อกำหนดดังกล่าวเป็นมาตรฐานเดียวกัน ทำให้คู่ความมีโอกาสใช้สิทธิทางศาลในชั้นฎีกาและได้รับความเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับแนวทางหลักประชาธิปไตยอันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ

เมื่อกล่าวถึงการขออนุญาตฎีกาในคดีแพ่งและคดีผู้บริโภคแล้ว ผู้เขียนขอกล่าวถึง บทบาทของเจ้าพนักงานคดี

เจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค ในการดำเนินคดีผู้บริโภคนั้น กฎหมายมีความมุ่งหมายที่จะให้ศาลใช้ระบบไต่สวนมาเสริมเพิ่มเติมขึ้นเพื่อให้ศาลสามารถค้นหาความจริงด้วยตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกเหนือจากข้อมูลหรือข้อเท็จจริงที่ได้ความจากพยานหลักฐานของคู่ความด้วย ดังนั้นพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๓ จึงนิยามความหมายของคำว่า **“เจ้าพนักงานคดี”** หมายความว่า บุคคลที่เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมแต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ ส่วนอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีรวมทั้งคุณสมบัติของบุคคลที่จะได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าพนักงานคดีเป็นไปตามมาตรา ๔ และมาตรา ๕ ดังนี้

มาตรา ๔ “ให้มีเจ้าพนักงานคดีทำหน้าที่ช่วยเหลือศาลในการดำเนินคดีผู้บริโภค ตามที่ศาลมอบหมาย ดังต่อไปนี้

- (๑) ไกล่เกลี่ยคดีผู้บริโภค

^{๑๑} ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการขออนุญาตฎีกาในคดีแพ่ง (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๔ ลงวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

- (๒) ตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐาน
- (๓) บันทึกคำพยาน
- (๔) ดำเนินการให้มีการคุ้มครองสิทธิของคู่ความทั้งก่อนและระหว่างการพิจารณา
- (๕) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามพระราชบัญญัตินี้หรือตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาในการทำหน้าที่ช่วยเหลืออื่น

ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ ให้เจ้าพนักงานคดีเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญาและให้มีอำนาจมีหนังสือเรียกบุคคลใดบุคคลหนึ่งมาให้ข้อมูล หรือให้จัดส่งเอกสารเพื่อประกอบการพิจารณาเรื่องใดเรื่องหนึ่งตามอำนาจหน้าที่

หลักเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีให้เป็นไปตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา”

บุคคลที่จะได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าพนักงานคดี ต้องมีคุณสมบัติข้อใดข้อหนึ่ง ตามมาตรา ๕

- (๑) สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโททางกฎหมายหรือปริญญาเอกทางกฎหมาย
- (๒) สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีทางกฎหมาย เป็นสามัญสมาชิกแห่งเนติบัณฑิตยสภา และได้ประกอบวิชาชีพทางกฎหมายตามที่ ก.ศ.^{๑๒} กำหนดเป็นเวลาไม่น้อยกว่าสี่ปี

ให้เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมมีอำนาจพิจารณาแต่งตั้งบุคคลซึ่งมีคุณสมบัติตามวรรคหนึ่งเป็นเจ้าพนักงานคดี ตามระเบียบที่ ก.ศ. กำหนด

ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา กำหนดให้ เจ้าพนักงานคดีช่วยเหลือคู่ความในการดำเนินกระบวนการพิจารณา หรือช่วยเหลือศาลในการดำเนินคดีผู้บริโศคตามที่ศาลมอบหมายในการดำเนินกระบวนการพิจารณาต่างๆ ดังนี้

(๑) การให้คำแนะนำและช่วยเหลือโจทก์เกี่ยวกับการยื่นฟ้องเป็นหนังสือหรือด้วยวาจาตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ข้อ ๖ และข้อ ๗

(๒) การทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้เจรจาตกลงกัน ตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ข้อ ๑๔ วรรคหนึ่ง

(๓) ศาลอาจมอบหมายให้เจ้าพนักงานคดีช่วยเหลือศาลในการติดต่อบุคคลที่คู่ความประสงค์ที่จะให้เป็นผู้ไกล่เกลี่ย เพื่อให้มาทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ย (Mediator) ตามข้อตกลงของประธานศาลฎีกา ข้อ ๑๔ วรรคสอง

(๔) การทำหน้าที่แนะนำและช่วยเหลือคู่ความในการจัดทำคำร้อง คำแถลง หรือสัญญาประนีประนอมยอมความตามที่จำเป็นแล้วรายงานเสนอต่อศาลเพื่อมีคำพิพากษาตามยอมในกรณีที่คู่ความตกลงกันได้ ตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ข้อ ๑๖

^{๑๒} ก.ศ. คณะกรรมการข้าราชการศาลยุติธรรม

(๕) ศาลอาจมอบหมายให้เจ้าพนักงานคดีช่วยเหลือคู่ความในการจัดทำคำให้การหรือบัญชีระบุพยานแล้วรีบทำรายงานเสนอต่อศาลเพื่อออกนั่งพิจารณา ตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ข้อ ๑๗

(๖) ศาลอาจมอบหมายให้เจ้าพนักงานคดีสอบถามข้อเท็จจริงเบื้องต้นแล้วจัดทำรายงานสรุปข้อเท็จจริงและประเด็นข้อพิพาทเสนอต่อศาล ตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ข้อ ๑๘

(๗) ศาลอาจมอบหมายให้เจ้าพนักงานคดีตรวจสอบพยานหลักฐานอันเป็นประเด็นแห่งคดี การตรวจสอบกระบวนการผลิตสินค้าหรือบริการ หรือตรวจสอบรายละเอียดเกี่ยวกับทรัพย์สิน หนี้สิน ทุนจดทะเบียน รายได้ รายชื่อหุ้นส่วน ผู้ถือหุ้น หรือกรรมการของผู้ประกอบธุรกิจ หรือเรียกให้หน่วยงานหรือบุคคลใดมาให้ข้อมูลหรือจัดส่งพยานหลักฐาน หรือตรวจสอบข้อเท็จจริงอื่นใด หรือประโยชน์แก่การพิจารณาพิพากษาคดี ตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ข้อ ๒๐

(๘) ศาลอาจมอบหมายให้เจ้าพนักงานคดีตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของข้อความที่บันทึกตลอดจนการจัดทำสำเนาข้อความเป็นลายลักษณ์อักษรหรือสิ่งบันทึกอย่างอื่น ในกรณีที่มีการบันทึกคำพยานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๒ วรรคสอง ตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ข้อ ๒๓

(๙) ศาลอาจมอบหมายให้เจ้าพนักงานคดีช่วยตรวจสอบและดูแลให้คู่ความดำเนินคดีไปตามขั้นตอนของกฎหมาย หากพบว่ามีข้อบกพร่อง ให้รายงานต่อศาลพร้อมด้วยแนวทางแก้ไข ตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ข้อ ๒๔

(๑๐) ศาลอาจมอบหมายให้เจ้าพนักงานคดีตรวจสอบข้อเท็จจริงเพื่อประโยชน์แก่การวินิจฉัยตามมาตรา ๕๗ และทำความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการชั่วคราวที่เหมาะสม ตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ข้อ ๒๕

(๑๑) ศาลอาจมอบหมายให้เจ้าพนักงานคดีตรวจสอบข้อเท็จจริงและทำความเข้าใจเพื่อประกอบการใช้อำนาจทำคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดีตามมาตรา ๓๙ ถึงมาตรา ๔๔ ตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ข้อ ๒๘

(๑๒) ศาลอาจมอบหมายให้เจ้าพนักงานคดีประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือมีหนังสือเรียกบุคคลใดมาให้ข้อมูลหรือส่งเอกสารเพื่อตรวจสอบการปฏิบัติตามคำสั่งศาลตามมาตรา ๔๓ ตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ข้อ ๒๙

(๑๓) ศาลอาจมอบหมายให้เจ้าพนักงานคดีตรวจสอบและรายงานข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการใช้อำนาจบังคับคดีตามมาตรา ๖๔ และมาตรา ๖๕ ตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ข้อ ๔๒

ปัจจุบัน มีเจ้าพนักงานคดีประจำอยู่ในศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์ภาคและศาลฎีกา บทบาทของเจ้าพนักงานคดีตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาดังกล่าวมีเริ่มตั้งแต่ชั้นยื่นฟ้อง ยื่นคำให้การ การดำเนินกระบวนการพิจารณาต่างๆ จนกระทั่งในชั้นบังคับคดี ในขณะที่ผู้เขียนเป็น

ประธานแผนกคดีผู้บริโภคนในศาลฎีกา ได้พบสำนวนที่คู่ความฝ่ายผู้บริโภคซึ่งยังไม่เข้าใจขั้นตอนการดำเนินคดีชั้นฎีกา โดยยื่นคำร้องขออนุญาตฎีกาต่อผู้พิพากษาศาลชั้นต้นโดยไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่จะต้องยื่นคำร้องขออนุญาตต่อศาลฎีกาเท่านั้น เมื่อเจ้าพนักงานคดีตรวจพบข้อบกพร่องดังกล่าวจึงทำบันทึกเสนอต่อผู้พิพากษาศาลชั้นต้นเพื่อแจ้งให้ผู้บริโภคได้แก้ไขข้อบกพร่องดังกล่าวให้ลุล่วงไปได้ ซึ่งนับว่าเป็นเรื่องที่อำนวยความสะดวกในเบื้องต้นให้แก่คู่ความเป็นอย่างดี

สรุป

หลักของการอนุญาตฎีกาในคดีแพ่งและคดีผู้บริโภค ได้มีวิวัฒนาการปรับปรุงทั้งในส่วนประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑ ตลอดจนข้อกำหนด ข้อบังคับ และระเบียบเกี่ยวกับการอนุญาตฎีกา ซึ่งเป็นการเปิดกว้างให้คู่ความเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมตามหลักประชาธิปไตยอันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ทั้งเป็นการขจัดอุปสรรคข้อขัดข้องในการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการพิพากษาคดีของศาลฎีกา ส่งผลต่อการอำนวยความสะดวกเป็นอย่างดี ทั้งในคดีผู้บริโภคมียังมีเจ้าพนักงานคดี เข้ามามีบทบาทช่วยเหลือศาลและคู่ความโดยเฉพาะผู้บริโภคซึ่งเป็นฝ่ายที่ยังขาดความรู้ ความเข้าใจ ในขั้นตอนการดำเนินคดี ภายใต้ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ให้สามารถเข้าถึงความยุติธรรมจากศาลได้ง่าย โดยยึดถือหลักสะดวก รวดเร็ว ประหยัด และเป็นธรรม สมตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค

บรรณานุกรม

๑. ประภัสสร ทองยินดี. ประชาธิปไตย : แนวคิดและหลักการเบื้องต้น.
๒. คณะทำงานการปรับปรุง ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการขออนุญาตฎีกาในคดีแพ่ง พ.ศ. ๒๕๕๘ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยวิธีการดำเนินคดีคำมุขัย พ.ศ. ๒๕๕๙ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ และระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการยื่นคำขอ การพิจารณา และมีคำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ฎีกาในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๕๑ ตามคำสั่งประธานศาลฎีกา.
๓. เมทินี ชโลธร ประธานศาลฎีกา. ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการขออนุญาตฎีกา ในคดีแพ่ง (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๔ ลงวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ลงวันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๔.
๔. ธานิศ เกศวพิทักษ์. คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณา คดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑.